

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح ماده واحد اصلاح مواد (۷۰۵) تا (۷۱۱) کتاب
پنجم قانون مجازات اسلامی»
(اعاده شده از شورای نگهبان (۱))

مخصوص صحن علنی

مشخصات طرح

دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت:

۲۲۰

شماره چاپ:

۱۱۵۳

مشخصات گزارش

مقدمه

«طرح اصلاح موادی از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)» مورخ ۱۴۰۰/۸/۲۳ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و جهت اعلام نظر به شورای محترم نگهبان ارسال شد. شورای نگهبان ایرادها و ابهام‌هایی بر طرح وارد کرد که در جلسات متعدد کمیسیون قضایی - حقوقی با حضور نماینده محترم آن شورا بررسی و در نهایت در جلسه روز یکشنبه مورخ ۱۴۰۱/۵/۹ کمیسیون با اصلاحات و الحاقاتی به تصویب رسید. شرح مختصر ایرادهای شورا و مصوبه جدید کمیسیون در راستای رفع ایرادها در این گزارش در ادامه بیان می‌شود.

ایرادات شورای محترم نگهبان

ایرادات شورای نگهبان به مصوبه «طرح اصلاح موادی از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی» در چند دسته کلی قرار می‌گیرد که اهم آنها به شرح زیر است:

شماره مسلسل:

۲-۲۴۰۱۷۳۱۵

تاریخ انتشار:

۱۴۰۱/۵/۲۲

تهیه و تدوین:

سکینه خانعلی‌پور

ناظران علمی:

میثم عظیمی

مهدی عبدالملکی

ماده (۷۰۵)

نخستین ایراد شورای محترم نگهبان نسبت به تبصره «۱» ماده (۷۰۵) مصوبه بود. از نظر آن شورای محترم عبارت «قواعد خاص» از این جهت که این قواعد مربوط به بازی است یا پرداخت، ابهام دارد. همچنین از نظر شورا، مصوبه از نظر شمول آن بر اشخاصی غیر از برنده یا بازنده که پولی را پرداخت یا دریافت کنند، ابهام دارد. کمیسیون قضایی و حقوقی به منظور رفع ابهامات «قواعد خاص» را حذف و تبصره را به گونه‌ای اصلاح کرد که حکم آن به صراحت شامل اشخاص مدنظر شورای محترم نگهبان شود.

به تبصره «۲» این ماده، چند ابهام و یک ایراد خلاف شرع وارد شده است. از نظر شورا، عموم تعریف مذکور در تبصره از این جهت که شرط بندی غیر سازمان یافته و موردی را در برمی‌گیرد یا خیر ابهام دارد. ایراد خلاف شرع شورای نگهبان به عموم «هر مسابقه‌ای» در عبارت «هر مسابقه‌ای» که موجب تقویت بنیه دفاعی و نظامی جمهوری اسلامی است» و تقیید به «تقویت بنیه دفاعی و نظامی» است.

کمیسیون قضایی حقوقی به منظور رفع ابهامات و ایراد وارده، به صراحت شرط بندی‌هایی که بین دو شخص باشد و طرفین سابقه محکومیت نداشته باشند و چیزی نیز ردوبدل نشود، از شمول حکم این ماده خارج کرده‌اند. تنها نکته‌ای که می‌توان به مصوبه کمیسیون وارد کرد این است که عبارت «از تعقیب موضوع این ماده معاف است» دال بر نوعی معافیت قانونی دارد که معمولاً در موارد خاصی ممکن است فردی که مرتکب رفتار مجرمانه‌ای شده است، از تعقیب معاف شود.

حال آنکه در اینجا، وصف جرم بودن رفتار برداشته می‌شود. پیشنهاد این است این عبارت جایگزین شود: «از شمول حکم این ماده خارج است».

به منظور رفع ابهام وارده نیز کمیسیون قضایی - حقوقی مسابقه را از حالت عام خارج کرد و حکم را به مسابقه «سوارکاری، تیراندازی و شمشیربازی» اختصاص داد.

ماده (۷۰۶)

در اصلاح ماده (۷۰۶)، شورای محترم نگهبان نسبت به نوع کیفرگذاری ابهام داشت که کمیسیون قضایی - حقوقی با تصریح به کیفر در همین تبصره ابهام مورد نظر را مرتفع کرد.

ماده (۷۰۷)

ذیل اصلاح ماده (۷۰۷)، شورای نگهبان پیش‌بینی رقم معین (ده میلیارد ریال) را به دلیل نوسانات ارزش پول از این جهت که ممکن است به تدریج تناسب جرم و مجازات بر هم خورد، خلاف شرع شناخت. شایان ذکر است که با وجود پیش‌بینی ماده (۲۸) قانون مجازات اسلامی و تکلیف به روزرسانی برای وزیر دادگستری این ایراد پیش‌بینی شده است. با این حال، کمیسیون قضایی و حقوقی با تعیین نصاب دیگری یعنی، «بیش از معادل ریالی یک‌ونیم برابر حداقل نصاب معاملات بزرگ»، مصوبه را در راستای تأمین نظر این شورا اصلاح نمود.

ماده (۷۰۸)

در رابطه با اصلاح ماده (۷۰۸) نیز دو ابهام مطرح شد. برای شورا مشخص نبود که حمل و نگهداری مندرج در ماده به طور عام است یا در صورتی ذیل این حکم قرار می‌گیرد که برای استفاده در این جرم باشد. به منظور رفع این ایراد تبصره «۲» ذیل این ماده پیش‌بینی شده است. ابهام دیگری که در خصوص این ماده در مصوبه مجلس مطرح شده است، مربوط به اصطلاح «ضبط» می‌باشد. از نظر شورای محترم نگهبان تکلیف این ابزارها پس از ضبط مشخص نیست. به این منظور، عبارت «به نفع دولت ضبط می‌شود»، ذکر شد. در همین راستا، در ماده (۷۰۹) مصوبه مجلس نیز «به نفع دولت» بعد از عبارت «عواید حاصل از جرم» اضافه شد.

ماده (۷۰۹)

در خصوص ماده (۷۰۹)، به مصوبه مجلس یک ابهام، یک ایراد خلاف قانون اساسی و یک ایراد خلاف شرع گرفته شد که همه موارد به بند «پ» مصوبه مربوط می‌شود؛ از نظر این شورا، «با توجه به اینکه مجرد عدم اثبات آگاه نبودن، مثبت مجرمیت نیست، لذا اطلاق مجرم بودن در صورت عدم اثبات آگاه نبودن، خلاف شرع» است. همچنین، مشخص نیست که این حکم مشمول کسانی که قدرت جلوگیری از تحقق این امور (استفاده از کارت بانکی و ...) را ندارند، می‌شود یا خیر. ایراد سومی که مربوط به مغایرت مصوبه با قانون اساسی است، «اطلاق محرومیت از دریافت خدمات بانکی در مورد افراد ناآگاه» است.

کمیسیون به منظور ایرادات و ابهام وارده به این بند قید «علم و آگاهی» را اضافه کرد. هرچند که واژه «علم» به منظور رسیدن به مقصود و در مطابقت با ادبیات تقنینی موجود کافی است و نیازی به واژه «آگاهی» وجود ندارد و از این جهت آگاهی زائد است.

همچنین، در جهت رفع ابهام و ایراد خلاف قانون اساسی، قسمت انتهایی مصوبه تغییر کرد و یک تبصره افزوده شد. به موجب تبصره، در صورتی مرتکب مشمول حکم ماده می‌شود که اثبات گردد وی از روی تقصیر ابزار پذیرش یا پرداخت را در اختیار مرتکب قرار داده است. تبصره دوم این ماده نیز برای رفع این نگرانی که محرومیت موضوع این بند می‌تواند این اشخاص را کلاً در تأمین امور جاری زندگی خود با مشکل مواجه کند، این محرومیت را صرفاً به امور غیر حضوری محدود کرده است. بنابراین، شخص می‌تواند برای انجام امور بانکی خود به صورت حضوری به بانک مراجعه کند.

ماده (۷۱۰)

در خصوص ماده (۷۱۰) مصوبه مجلس شورای اسلامی، شورای محترم نگهبان ایراد خلاف شرعی با این مضمون که اگر مأمور قدرت بر اطلاع دادن نداشته باشد، نباید مشمول حکم این ماده قرار گیرد، وارد کرده است. شایان ذکر است هم‌اکنون مطابق عموماًت قانون مجازات اسلامی، مواردی نظیر خواب، بیهوشی، اکراه غیر قابل تحمل به عنوان موانع مسئولیت کیفری شناخته شده‌اند و در صورتی که نبود قدرت در یکی از این وضعیت‌ها قرار گیرد یا حتی وضعیت‌های دیگری نظیر محبوس کردن مأمور وجود داشته باشد، شخص مسئولیت کیفری نخواهد داشت. بنابر این با همین وضعیت کنونی ماده نیز ایراد شورای محترم نگهبان مرتفع به نظر می‌رسد با این وجود، صرفاً در راستای رفع ایراد شورای محترم، عبارت «در صورتی که قدرت بر اطلاع دادن داشته باشد و مراتب را به مقامات ذی صلاح اطلاع ندهد» را در مصوبه پیش‌بینی نمود که در عمل، بنیاد حقوقی جدیدی را پایه‌گذاری کرد که از این جهت، هم ایراد شورای محترم نگهبان و هم مصوبه کمیسیون قابل تأمل به نظر می‌رسد، لذا پیشنهاد می‌شود عبارت «در صورتی که قدرت بر اطلاع دادن داشته باشد و» حذف شود.

ماده (۷۱۱)

در خصوص ماده (۷۱۱) مصوبه نیز ابهامی از سوی شورای محترم در خصوص «ارائه‌دهندگان خدمات ارتباطی یا خدمات پرداخت یا عملیات بانکداری الکترونیکی» مطرح شد که کمیسیون با افزودن عبارت «از قبیل بانک‌ها و کارور(اپراتور)های مخابراتی» ابهام مدنظر شورا را برطرف کرد.

جمع‌بندی

شورای محترم نگهبان چند ایراد خلاف شرع و قانون اساسی و ابهام نسبت به مصوبه مجلس شورای اسلامی در خصوص «طرح اصلاح موادی از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی» مطرح کرد. همان‌گونه که ذکر شد به نظر می‌رسد که مصوبه کمیسیون ایرادهای شورای محترم را برطرف کرده است. هرچند در موارد محدودی به مصوبه کمیسیون نقدهایی وارد است که به شرح زیر این موارد و پیشنهاد لازم برای رفع آنها ذکر می‌گردد:

۱. در انتهای تبصره «۲» ماده (۷۰۵) عبارت «از تعقیب موضوع این ماده معاف است» دال بر نوعی معافیت قانونی دارد که معمولاً در موارد خاصی ممکن است فردی که مرتکب رفتار مجرمانه‌ای شده است، از تعقیب معاف شود. حال آنکه در اینجا، وصف جرم بودن رفتار برداشته می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود با رعایت آیین‌نامه داخلی عبارت «از شمول حکم این ماده معاف است» جایگزین آن گردد.

۲. در بند «پ» ماده (۷۰۹) این ماده واژه «علم» به منظور رسیدن به مقصود و در مطابقت با ادبیات تقنینی موجود کافی است و نیازی به واژه «آگاهی» وجود ندارد و از این جهت آگاهی زائد است، بنابراین با رعایت آیین نامه داخلی پیشنهاد می شود عبارت «و آگاهی» از بند «پ» این ماده حذف شود.

۳. در خصوص ماده (۷۱۰) هم اکنون مطابق عموماً قانون مجازات اسلامی، مواردی نظیر خواب، بیهوشی، اکراه غیر قابل تحمل به عنوان موانع مسئولیت کیفری شناخته شده اند و در صورتی که نبود قدرت در یکی از این وضعیت ها قرار گیرد یا حتی وضعیت های دیگری نظیر محبوس کردن مأمور وجود داشته باشد، شخص مسئولیت کیفری نخواهد داشت. بنابراین، عبارت «در صورتی که قدرت بر اطلاع دادن داشته باشد و» از این جهت زائد است. پیشنهاد می شود با رعایت آیین نامه داخلی مجلس عبارت «در صورتی که قدرت بر اطلاع دادن داشته باشد و» حذف شود.

شماره ماده	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون
۷۰۵			✓	
۷۰۶	✓			
۷۰۷	✓			
۷۰۸	✓			
۷۰۹			✓	
۷۱۰		✓		
۷۱۱	✓			

شماره ماده	مصوبه کمیسیون برای رفع ایرادات شورای نگهبان	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون	اظهار نظر کارشناسی	متن اصلاحی
۷۰۵	در ماده (۷۰۵) اصلاحی موضوع بند «۱» ماده واحده عبارت «به نفع دولت» بعد از عبارت «علاوه بر ضبط اموال و عواید حاصل از جرم» اضافه و تبصره «۱» ماده مذکور به شرح زیر اصلاح می شود: تبصره «۱» - قمار عبارت است از هر نوع بازی که بازنده یا بازندگان، ملزم به پرداخت وجه، مال، منفعت، خدمت یا امتیاز مالی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به برنده یا بازندگان یا شخص ثالثی می شود یا شخص ثالثی ملزم به پرداخت وجه، مال، منفعت، خدمت یا امتیاز مالی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به برنده یا بازندگان می شود. تبصره «۲» ماده (۷۰۵) اصلاحی موضوع بند «۱» ماده واحده به شرح زیر اصلاح می شود: تبصره «۲» - شرط بندی عبارت است از هر نوع مشارکت دو یا چند شخص در خصوص پیش بینی وقوع امری خاص، که بازنده یا بازندگان ملزم به پرداخت وجه، مال، منفعت، خدمت یا امتیاز مالی یا هر امتیاز			✓		در انتهای تبصره «۲» عبارت «از تعقیب موضوع این ماده معاف است» دال بر نوعی معافیت قانونی دارد که معمولاً در موارد خاصی ممکن است فردی که مرتکب رفتار مجرمانه ای شده است، از تعقیب معاف شود. حال آنکه در اینجا، وصف جرم بودن رفتار برداشته می شود. لذا پیشنهاد می شود عبارت «از شمول حکم این ماده معاف است» جایگزین آن گردد.	با رعایت آیین نامه داخلی پیشنهاد می شود در انتهای تبصره «۲» این ماده عبارت «از شمول حکم این ماده خارج است.» جایگزین عبارت «از تعقیب موضوع این ماده معاف است» شود.

شماره ماده	مصوبه کمیسیون برای رفع ایرادات شورای نگهبان	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون	اظهاری نظر کارشناسی	متن اصلاحی
	دیگری به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به برنده یا برندگان یا شخص ثالث باشند. التزام به پرداخت وجه، مال، منفعت، خدمت یا امتیاز مالی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به برنده یا برندگان مسابقات سوارکاری، تیراندازی و شمشیریازی و مسابقه با تانک و هواپیما و سایر ادوات جنگی که کاربرد نظامی و دفاعی دارد و در فضای حقیقی برگزار می شود، توسط شرکت کننده یا شرکت کنندگان بازنده در این مسابقات، مشمول عنوان قمار و شرط بندی نیست. در مواردی که شرط بندی بین دو شخص انجام شده و سازمان یافته نباشد و طرفین سابقه ارتکاب این رفتار را نداشته باشند و منتج به پرداخت وجه، مال، منفعت، خدمت یا امتیاز مالی یا هر امتیاز دیگری به صورت مستقیم یا غیرمستقیم بین طرفین نشود، از تعقیب موضوع این ماده معاف است.						
۷۰۶	تبصره «۲»- مرتکب جرائم موضوع این ماده علاوه بر مجازات های فوق برای بار نخست به ۶ ماه تا دو سال و در صورت تکرار به مدت دو تا پنج سال از دریافت یک یا چند خدمت ارتباطی و فناوری اطلاعات، از قبیل اخذ نام دامنه مرتبه بالای کشوری، دریافت یا استفاده از ابزار پذیرش از قبیل پایانه فروشگاهی یا درگاه پرداخت الکترونیکی یا ابزار پرداخت الکترونیکی از قبیل کارت بانکی، دریافت خدمات اینترنت، سیم کارت تلفن همراه، داشتن دسته چک یا اصدار اسناد تجارتي محروم می شود. قاضی اجرای احکام مکلف است مطابق حکم دادگاه، فهرست این اشخاص را برای ابلاغ به ارائه دهندگان خدمات مذکور، از قبیل: بانک مرکزی، وزارتخانه های ارتباطات و فناوری اطلاعات، فرهنگ و ارشاد اسلامی و صنعت، معدن و تجارت و مرکز ثبت نام دامنه، ارائه کند و دادستان می تواند جهت جلوگیری از استمرار جرم، به ارائه دهندگان خدمات دستور توقف ارائه خدمت مذکور در این ماده را به متهم یا متهمان تا پایان زمان صدور حکم قطعی صادر نماید. عدم اجرای حکم دادگاه توسط ارائه دهندگان خدمات مذکور، حسب مورد مستوجب یکی از مجازات زیر است: ۱. انفصال از خدمات دولتی از یک تا پنج سال ۲. انفصال موقت از ۶ ماه تا دو سال به علاوه حبس یا جزای نقدی درجه ۶ اصلاح می شود.	✓					

شماره ماده	مصوبه کمیسیون برای رفع ایرادات شورای نگهبان	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون	اظهار نظر کارشناسی	متن اصلاحی
۷۰۷	هر شخص، جرائم موضوع مواد (۷۰۵) و (۷۰۶) را به عنوان حرفه خود یا سردسته یک گروه مجرمانه سازمان یافته انجام داده باشد یا ارزش یا اعتبار وجوه، اموال، اسناد، حواله جات، قبوض، اوراق بهادار، مفصاحساب یا وسایل پرداخت مثل چک یا کارت های بانکی که در اثر ارتکاب اعمال فوق دریافت یا نگهداری کرده است بیش از معادل ریالی یک ونیم برابر حداقل نصاب معاملات بزرگ که ابتدای هر سال براساس ماده (۳) قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱/۲۵ و تبصره «۱» آن اعلام می شود، باشد، در صورتی که رفتار او مشمول عنوان افساد فی الارض یا اخلال در نظام اقتصادی نباشد، علاوه بر ضبط اموال ناشی از جرم، به حبس تعزیری درجه چهار و جزای نقدی معادل سه تا ۶ برابر ارزش اموال مذکور محکوم می شود.	✓					
۷۰۸	تبصره «۱»- ابزارهای مخصوص قماربازی، شرط بندی و بخت آزمایی حسب مورد توقیف یا مسدود یا معدوم می شود، مگر آنکه منفعت مشروع یا عقلایی داشته باشد که در این صورت به نفع دولت ضبط می شود. تبصره «۲»- حمل و نگهداری موردی ابزار مخصوص قمار بدون قصد استفاده در قمار مشمول مجازات این ماده نمی شود.	✓					
۷۰۹	ب) هر شخص، قماربازی، شرط بندی یا بخت آزمایی را تبلیغ یا ترویج کند یا اشخاص را به هر نحوی به شرکت در این اقدامات تشویق یا دعوت نماید، به حبس و جزای نقدی درجه هفت محکوم می شود و چنانچه برای این کار یا از این طریق وجه، مال، منفعت، خدمت یا امتیاز مالی به دست آورده باشد، علاوه بر مجازات مذکور در این بند به ضبط اموال و عواید حاصل از جرم و جزای نقدی معادل دو برابر ارزش اموال و عواید مذکور به نفع دولت محکوم می شود. پ) هر شخصی که حساب بانکی یا ابزار پذیرش از قبیل پایانه فروشگاهی یا درگاه پرداخت الکترونیکی یا ابزار پرداخت الکترونیکی از قبیل کارت بانکی خود را با علم و آگاهی جهت ارتکاب اعمال مجرمانه مذکور در مواد (۷۰۵) تا (۷۱۱) این			✓		در بند «پ» این ماده واژه «علم» به منظور رسیدن به مقصود و در مطابقت با ادبیات تقنینی موجود کافی است و نیازی به واژه «آگاهی» وجود ندارد و از این جهت آگاهی زائد است.	با رعایت آیین نامه داخلی پیشنهاد می شود عبارت «و آگاهی» از بند «پ» این ماده حذف شود.

شماره ماده	مصوبه کمیسیون برای رفع ایرادات شورای نگهبان	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون	اظهاری نظر کارشناسی	متن اصلاحی
	قانون در اختیار مرتکب قرار دهد، به مجازات معاونت در آن جرم محکوم می‌شود و به مدت یک تا دو سال از دریافت یا استفاده از ابزارهای مذکور محروم می‌شود. تبصره «۱»- در صورتی که براساس قرائن و شواهد اثبات شود صاحب حساب بانکی یا ابزار پذیرش یا ابزار پرداخت از روی تقصیر آنها را در اختیار مرتکب قرار داده است و با استفاده از آن یکی از اعمال مجرمانه مذکور در مواد (۷۰۵) تا (۷۱۱) این قانون واقع شود. صرفاً مشمول محرومیت مذکور در این بند می‌شود. تبصره «۲»- در هر صورت استفاده از خدمات حضوری بانکی مشمول محرومیت موضوع این بند و تبصره «۱» نیست.						
۷۱۰	ماده (۷۱۰)- هرگاه یکی از ضابطین دادگستری و سایر مأمورین صلاحیتدار از وقوع جرائم موضوع مواد (۷۰۴) تا (۷۰۹) مطلع شود و در صورتی که قدرت بر اطلاع دادن داشته باشد و مراتب را به مقامات ذیصلاح اطلاع ندهد یا برخلاف واقع گزارش کند، جز در مواردی که رفتار وی مشمول عنوان ارتشا است، علاوه بر انفصال موقت از ۶ ماه تا دو سال، به حبس یا جزای نقدی درجه ۶ محکوم می‌شود.		✓			هم‌اکنون مطابق عمومات قانون مجازات اسلامی، مواردی نظیر خواب، بیهوشی، اکراه غیرقابل تحمل به‌عنوان موانع مسئولیت کیفری شناخته شده‌اند و در صورتی که نبود قدرت در یکی از این وضعیت‌ها قرار گیرد یا حتی وضعیت‌های دیگری نظیر محبوس کردن مأمور وجود داشته باشد، شخص مسئولیت کیفری نخواهد داشت. بنابراین، عبارت «در صورتی که قدرت بر اطلاع دادن داشته باشد و» از این جهت زائد است.	پیشنهاد می‌شود با رعایت آیین‌نامه داخلی مجلس عبارت «در صورتی که قدرت بر اطلاع دادن داشته باشد و» حذف شود.
۷۱۱	ماده (۷۱۱)- هریک از ارائه‌دهندگان خدمات ارتباطی یا خدمات پرداخت یا عملیات بانکداری الکترونیکی از قبیل بانک‌ها و کارور(پراتور)های مخابراتی که از وقوع جرائم موضوع مواد (۷۰۴) تا (۷۰۹) این قانون در بستر خدمات ارائه شده از سوی خود مطلع شود، مکلف است مراتب را فوراً به مراجع قضایی اطلاع دهد، در غیر این صورت به جزای نقدی درجه چهار یا چهار برابر مجموع تراکنش‌های انجام شده در جرم مذکور - هر کدام که بیشتر باشد- محکوم می‌شود.	✓					